

**Мовчун Лілія** – магістрант факультету педагогічної освіти та соціальної роботи кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

**Науковий керівник, доктор педагогічних наук, професор Пріма Раїса**

## **СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНЬО-ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ»**

*Розкрито аспекти сутності поняття «художньо-творчі здібності» учнів початкових класів. Теоретична і практична значущість проблеми розвитку художньо-творчих здібностей особистості визначили широту й інтенсивність її дослідження у психології і педагогічній науці. Під художньо-творчими здібностями молодших школярів розуміється сукупність певних психофізичних властивостей особистості, які у своїй функціональній єдності забезпечують здатність до певної творчої діяльності, зокрема образотворчої, засобами створення художніх образів.*

**Ключові слова:** творчість, творча діяльність, творчі здібності, творче мислення, творчо розвинена особистість, учень початкових класів, художньо-творчі здібності.

Розвиток творчої особистості, розкриття її потенціалу у різних видах діяльності є однією з провідних проблем у педагогічній науці, стратегічним завданням у реформуванні освіти в Україні, оскільки прогрес суспільства передбачає постійне оновлення знань, додання стереотипів, вироблення нових, нестандартних ідей, оригінальних підходів і способів їх утілення. Одним із головних педагогічних завдань за цих умов постає виховання підростаючого покоління, здатного акумулювати і творчо переосмислити набутий досвід, досягнення людства в науці, культурі, мистецтві. Реалізація поставлених завдань здійснюється відповідно до Закону України «Про освіту», Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021, освітніх програм, Концепції та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Для розвитку творчого і духовного потенціалу особистості найбільш сприятливим є молодший шкільний вік, позаяк у цей час закладається підґрунтя наступної загальноосвітньої підготовки учня. Досліджуючи проблему розвитку художньо-творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку, науковці стверджують, що творчість відповідає їхнім природним потребам та можливостям, зараджує загальному художньому розвитку (Д. Гілфорд, Г. Костюк, В. Моляко, Е. Торренс та ін.).

Концепція «Нова українська школа» сприяє формуванню креативної особистості, яка має розвинене художнє та творче мислення, орієнтована виявляти емоційну чутливість до краси навколишнього світу, вміти сприймати, розрізняти, слухати та поважати цю естетичну гармонію, а також формувати бажання втілювати її через різноманітні художні техніки малювання [2].

Теоретична і практична значущість проблеми розвитку художньо-творчих здібностей особистості визначили широту й інтенсивність її дослідження у психології і педагогічній науці. У контексті вивчення розвитку творчих здібностей особистості важливого значення набуває з'ясування змісту загального поняття «творчість». Термін «творчість» трактується як «діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку; здатність творити, бути творцем; сукупність створеного кимсь унаслідок такої праці» [4, с.498].

Теоретичні засади творчого процесу, сутність і структуру творчих здібностей особистості висвітлено у наукових працях В. Моляко, О. Туриніної, О. Рудницької, В. Романця, С. Сисоевої та інших. Сутність проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості засобами мистецтва та питання її художньо-творчого розвитку було предметом дослідження таких учених, як О. Аніщенко, І. Демченко, Т. Житнік, О. Іваненко, І. Тітов та інших. Методичний аспект розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва досліджували В. Барко, О. Кульчицька, Т. Обертас та ін. На емоційно-ціннісному ставленні молодших школярів до творів мистецтва зосереджують увагу І. Демченко, О. Комаровська, О. Половіна, Г. Тарасенко та інші.

Так, зокрема, Т. Житнік розглядає творчість як обов'язкову умову всебічного розвитку людини, що робить життя багатшим, повнішим, радісним, пробуджує в дитини фантазію, вчить мріяти, придумувати щось нове і невідоме. Малювання, створення нескладних виробів, складання віршиків, історій чи казок, наспівування навіяної пісні – все це розвиває кмітливість, спритність, смак та уяву [3].

Насамперед відзначимо, що молодший школяр відчуває цілу гаму позитивних емоцій – як від процесу діяльності, так і від отриманого результату. Виникає вона на основі задатків особистості, а розвиток її має індивідуальний характер. Наукова позиція учених (В. Барко, О. Грушко, В. Дихта-Кірфф, Т. Житнік, О. Комаровська та ін.) засвідчує, що саме від своєчасного вияву цих задатків до того чи іншого виду мистецтва залежить подальший розвиток творчих, художніх та художньо-творчих здібностей молодших школярів.

Аналогічної думки дотримується науковець В. Моляко, стверджуючи, що індивідуальний характер розвитку та прояву психічних процесів особистості забезпечує індивідуальний темп розкриття творчих можливостей. Творчо розвинена особистість ще з дитинства починає логічно мислити, знаходити оригінальні рішення поставлених завдань, висувати гіпотези [4].

Художня творчість учнів молодшого шкільного віку є однією з найбільш доступних і дієвих форм естетичного відображення ними світу. Вона може проявлятися у виконанні художніх творів, створених майстрами мистецтв, в естетичній, виразній передачі їхнього змісту і настрою; у створенні нової продукції – малюнка, фігурки з пластичного матеріалу тощо, через які дитина передає свої переживання.

Із педагогічної точки зору художньо-творчі здібності – це особливі якості людини, які забезпечують здатність до певної творчої діяльності та, як результат, виникнення чогось нового. Підтвердження цьому знаходимо у роботах науковців, таких як: В. Моляко, С. Максименко, Б. Теплов, Л. Терлецька та інших.

У межах нашого дослідження, опираючись на проведений аналіз наукових джерел, доцільно виділити три рівні (компоненти) художньо-творчих здібностей учнів початкових класів:

1. *Емоційно-ціннісний компонент* – емоційно-ціннісне ставлення особистості до світу (цілісне художньо-чуттєве сприймання, художня спостережливість, емоційна вразливість, увага до внутрішнього світу інших, здатність до співпереживання).

2. *Креативний компонент* – здібності до створення образів (творча уява, художньо-образне та асоціативне мислення). Принагідно зазначимо, що термін «креативність» раніше у наукових джерелах використовувався як «творчі здібності», однак пізніше почав витіснятися мовним запозиченням із англійської мови (*creativity, creative*).

3. *Спеціальний компонент* – якості, що сприяють оволодінню засобами певного виду мистецтва (музичного, образотворчого, літературного).

Умовою, що об'єднує процес розвитку творчих і художніх здібностей, є обов'язкове перебування учнів молодшого шкільного віку у художньо-творчому середовищі, що супроводжується творчою діяльністю, відповідає їхнім віковим можливостям, спричиняючи розвиток як творчих, так і художніх здібностей. Проте, не зважаючи на близькість цих двох понять, науковці чітко розділяють їх. На думку вчених, головною відмінністю творчих здібностей є створення нових ідей та бачення виходу з проблемної ситуації; художні здібності є передумовою створення нової художньої, культурної цінності.

Із вище викладеного випливає, що художньо-творчі здібності (здібності до художньої творчості, творчі художні здібності, образотворчі здібності) визначаються більшістю науковців як сукупність множини певних психофізичних властивостей людини, які у своїй функціональній єдності забезпечують здатність до певної творчої діяльності (образотворчої, літературної, музичної тощо) засобами художніх образів (В. Барко, О. Грушко, О. Желюк, В. Кардашов, В. Моляко, Л. Якубова та ін.).

У контексті проведеного дослідження з урахуванням напрацювань учених зроблено висновок, що під художньо-творчими здібностями молодших школярів розуміється сукупність певних психофізичних властивостей особистості, які у своїй функціональній єдності забезпечують здатність до певної творчої діяльності, зокрема образотворчої, засобами створення художніх образів.

### **Джерела та література**

1. Житнік Т. С. Асоціативні картки як засіб підвищення мотивації дітей до художньо-творчої діяльності. *Мистецтво та освіта*. 2019. №1. С. 29 – 35.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

3. Моляко В. А. . Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир : Видавництво ПП Рута. 2006. 223 с.

4. Новий тлумачний словник української мови в 4 т. [укл. В. Яременко, О. Сліпушко]. Т. 4. Київ : Аконіт, 1999. 524 с.